

התכנית להקים רשות תכנון לאומית תחת הגג של משרד ראש הממשלה – רעיון לא טוב ולא נכון אליהו סוויסה*

משרד ראש הממשלה חייב להיות גוף שקובע מדיניות. משרד ראש הממשלה לא בנוי להיות גוף ביצועי. הוא לא יכול להיות גוף ביצועי, כי אם הוא הופך לכה, הוא יהיה עוד אחד מכל המשרדים האחרים. ולא זו המטלה שהטיל הציבור על משרד ראש הממשלה שאמור לקבוע מדיניות, לתאם במקום שניתן ולהנחות את הדברים על־פי המדיניות שהממשלה קובעת. הגוף המבצע צריך להיות אחר, מתחת לגוף המנחה. גוף שמטבע הדברים יש לו גם את הכלים לבצע. ומשרד ראש הממשלה איננו גוף כזה.

התכנית להקים רשות תכנון לאומית הינה, לדעתי, רעיון לא טוב ולא נכון. זו דעתי המקצועית הנובעת מן הניסיון שצברתי במשך שנים רבות של גיהול מערכות תכנוניות במסגרת תפקידי במשרד הפנים שבו כיהנתי גם כיו"ר הוועדה המחוזית בירושלים. עמדתי העקרונית בהקשר הזה נגזרת על בסיס מקצועי לחלוטין, למרות שיש לנושא רשות התכנון הלאומית גם היבטים פוליטיים. ובדיוק בהיבטים האלה חשוב לא לגעת כדי לקיים דיון בנושא רק מנקודת הראות של ההיבטים המקצועיים.

ראשית לכל יש להבין כי משמעות ההצעה, ואני מתייחס לרעיון רק כאל הצעה, כי שתי רשויות – הרשות היוזמת והרשות המתכננת והמאשרת – ישכנו תחת קורת גג אחת. ברור לכל כי זה בבחינת "לפתח חטאת רובץ" מבחינת הרגישות הקיימת בתחום ניגוד העניינים במערכת המשפטית ובמערכת הציבורית. כל מי שקשור בתחום הזה יודע שלא נכון לטפל בניגוד עניינים כשהוא נוצר, כיון שעל פי פסיקת בית־המשפט אסור מלכתחילה להיקלע למצב כזה של ניגוד

---

* הכותב הוא שר התשתיות הלאומיות.

עניינים. ההצעה שהועלתה במשרד ראש הממשלה הינה ניגוד עניינים מראש, כיוון שיש בה כניסה ברורה של רשות מתכננת ורשות יוזמת אל מתחת לקורת גג אחת.

מסבירים המומחים-מטעם: זו לא בעיה. כל אחד משני הגופים האלה יהיה יחידת סמך עצמאית. נניח שכך. מה יקרה כשיתחילו להיווצר בעיות? יישב מי שיישב עם הנהלת יחידת סמך אחת בנפרד ועם הנהלת יחידת הסמך השנייה בנפרד? או אולי ישבו שתי הנהלות סביב שולחן אחד וינסו לפתור את הבעיות? אם זה לא ניגוד עניינים אינני יודע ניגוד עניינים מהו.

לצורך הדיון העקרוני נניח לרגע כי נפתרה בעיית ניגוד האינטרסים. זה המקום לנסות ולהבין מה בעצם מהותו של משרד ראש-הממשלה? מה מהותה של אותה קורת גג שמתחתיה מתכננים לאחד את שתי הרשויות האלה שהן מהחשובות בישראל האם קורת הגג הזאת צריכה להיות גוף ביצועי, או אולי היא צריכה להיות גוף מנחה, גוף שקובע מדיניות?

לדעתי ועל פי הבנתי משרד ראש הממשלה חייב להיות גוף שקובע מדיניות. משרד ראש הממשלה לא בנוי להיות גוף ביצועי. הוא לא יכול להיות גוף ביצועי, כי אם הוא הופך להיות כזה, הוא הופך להיות כאחד מכל המשרדים האחרים. ולא זו המטלה שהטיל הציבור על משרד ראש הממשלה שאמור לקבוע מדיניות, לתאם במקום שניתן ולהנחות את הדברים על-פי המדיניות שהממשלה קובעת. הגוף המבצע צריך להיות אחר, מתחת לגוף המנחה. גוף שמטבע הדברים יש לו גם את הכלים לבצע. ומשרד ראש הממשלה איננו גוף כזה.

בנקודה זו ראוי להניח את ההנחה הבאה: כיוון שבישראל כל דבר אבסורדי יכול לקרות, מה יקרה אם למרות השגיאה העקרונית יועברו שתי הרשויות החשובות האלה למשרד ראש-הממשלה. מה יקרה מחר? מה יקרה בעוד חודשיים? מה יקרה בעוד שנה? כמי שמכיר היטב את סבכי הביורוקרטיה ברור דבר אחד: עד שגוף אחד ילמד להכיר את השני ועד שיסתיים הוויכוח איזה כיסא יקבל המנהל הזה ואיזה שולחן יועמד לרשות המנהל האחר, ואיזה סמכויות יהיו למי, ומי יהיה כפוף למי, ומי יגיד למי "אתה לא תגיד לי מה לעשות" או "אתה תדבר אתי רק דרך השר הממונה" — במקום להעיר את שוק הקרקעות, תעסוק המדינה במלחמת סמכויות. זה ועוד: לצורך ליבון מיגוון הבעיות ראוי להקדיש מחשבה לשאלה: מי במשרד ראש הממשלה הוא השר הממונה? לכאורה התשובה פשוטה: ראש הממשלה, כמובן. במדינת ישראל, יותר מכל מדינה אחרת בעולם, ראש הממשלה עסוק מעל הראש, גם בדברים שאינו צריך לעסוק בהם. בגלל לחץ הזמן ראש הממשלה הצליח לפגוש אותי, שר בממשלתו, לפגישת עבודה ראשונה רק שמונה חודשים לאחר הקמת הממשלה. אני מציין זאת כעובדה, לא כתלונה. ראש הממשלה היה באמת עסוק בדברים אחרים. אז מישהו חושב שלראש הממשלה יהיה זמן להתעסק בתכנון? להתעסק בועדות מחוזיות? להתעסק עם המועצה הארצית לתכנון ולבניה? להתעסק עם מע"צ? להתעסק עם כביש תוצה ישראל? מהיכן יהיה לראש הממשלה הזמן הזה? ברור לחלוטין שלא יהיה לו זמן. אז מה יעשה ראש הממשלה? הוא ימנה שר במשרדו שתפקידו יהיה לתאם את הגופים האלה. וכך יהיה לנו מתווך בדרגת שר בין ראש הממשלה שקובע את המדיניות, לבין הגופים האלה. ובמקום

התכנית להקים רשות תכנון לאומית תחת הגג של משרד ראש הממשלה – רעיון לא טוב ולא נכון

להתעסק באמת, במה שבאמת צריך להתעסק: בהוצאת שטחים לבניית יחידות דיור בהיקפים שהממשלה תקבע – חמישים אלף יחידות דיור, מאה אלף יחידות דיור; במקום להעיר את השוק, לא מחר, אלא אתמול; במקום המהות נקבל "מלחמת סמכויות" ביורוקרטית. ומה שהיה הוא שיהיה.

מדינת ישראל מכירה את תחלואי הביורוקרטיה הזו. דוגמאות לא חסרות. דוגמא אחת קלה ופשוטה מצויה במשרד התשתיות: לאחר שהוקמה הממשלה הקודמת הועברו למסגרת משרד התשתיות גופים שונים. זה היה לפני כמעט ארבע שנים. העבירו את הרכבת, את מע"צ, את מינהל המקרקעין. ומה קרה מאז? האם הגופים האלה באמת נקלטו בתוך המשרד? האם שיתוף הפעולה ביניהם באמת עבד? לא ולא. אחת הבעיות הראשונות שהונחה על שולחני כאשר הגעתי למשרד התשתיות הייתה: שיתוף הפעולה בין הגופים המשרד התשתיות. אחרי שלוש שנים של ישיבה תחת קורת גג של משרד ממשלתי אחד. לא אחרי יום אחד.

"ריכוזיות יתר היא

דבר מסוכן מאין

כמותו; תוצאת

איחוד של הרשות

היוזמת והרשות

המתכונת תחת גג

אחד תיצור הליך

תכנוני ריכוזי – וזה

מסוכן."

אין כל יסוד להניח שבמשרד ראש הממשלה יהיו הדברים שונים. גם במשרד ראש הממשלה יתעסקו בדיוק באותו סוג של וויכוחים עקרים, ובוודאי לא יתעסקו באמת. וכך, אחרי שלוש שנים, כאשר ננסה לברר כמה יחידות דיור הנפקנו, כמה קרקעות הוצאנו לשוק ומה קרה לשוק – תעמוד מדינת ישראל בפני התשובה העגומה: שום דבר. כלום. זה בדיוק מה שנמצא.

ריכוזיות יתר היא דבר מסוכן שאין כמותה

נושא נוסף שראוי ללבן אותו בהקשר למשרד ראש הממשלה הוא: הריכוזיות. ריכוזיות יתר היא דבר מסוכן מאין כמותו. כוח בידיו של אדם אחד, של משרד אחד, הוא כוח מסוכן מאין כמותו. ומה משמעות ההצעה שהעלה משרד ראש הממשלה? ריכוז כוח במשרד אחד. מה תהיה התוצאה אם יאוחדו שני הגופים תחת הגג של משרד ראש הממשלה? במקום הליך תכנון דמוקרטי מקצועי ונכון, נקבל הליך תכנוני ריכוזי. הרשות לתכנון תכלול את מינהל מקרקעי ישראל וגם את מינהל התכנון, היא תכלול, ככל הנראה, גם מינהל חברתי כזה או אחר. ומה יעשה משרד הפנים? מה יעשה משרד התשתיות? מה יעשה משרד הרווחה? שום דבר. הם היו משרדים מרוקנים מסמכויות.

הריכוז תחת לקורת גג אחת מסוכן, אבל גם לא נכון עניינית. המגמה השולטת כיום במינהל הציבורי היא לבזר. הכיוון הנכון הוא: להיפטר מריכוזיות. מה זה כל הליך ההפרטה? נכון שיש לו גם היבטים אחרים, אבל ביקרו של דבר הפרטה היא ביזור. ומה שאנחנו צריכים זאת הפרטה פנימית בממשלה. זה מה שדרוש לנו. למרבה הצער משמעות ההצעה שהעלה משרד

התפלת מים – כן; אבל קודם איכות סביבה

יחיאל לקט *

קרן קימת מעורבת עמוקות בנושא ההתמודדות עם מצוקת המים במדינת ישראל. לקראת סוף העשור החולף הקימה קק"ל כמאה מאגרי מים שהגדילו את יכולת הקיבול של מים נאגרים במדינת ישראל בחמישה אחוזים שהם תשעים מיליון מטרים מעוקבים. הצענו לממשלת ישראל שקק"ל תתכנן תוכנית להקמת כ־130 מאגרי מים נוספים בחמש השנים הקרובות וזאת על־מנת שניתן יהיה לאגום בערך עוד כ־150 מיליון מטרים מעוקבים של מים מושבים, שכיום זורמים לים. במבט ראשון נראה שהיקפה התקציבי של תכנית כזו מגיע למיליארד שקל בקירוב. כדי לא להקשות על תקציב המדינה הצענו שהנטל הכספי הזה יתחלק שווה בשווה בין הממשלה לבין הקרן הקימת.

לעומת זאת קרן קימת אינה מעורבת, וכרגע גם אינה מתכוונת להיות מעורבת עמוקות בנושא התפלת המים. יתכן שלטווח הארוך התפלת מים הינה נושא ראוי לדיון, אבל אנחנו בקק"ל חושבים – גם כארגון ירוק וכארגון שאיכות הסביבה מאוד חשובה לו – שקודם כל יש לטפל באותם מאות מיליונים של מטרים מעוקבים מים שזורמים לים "חופשי חופשי" ולנצל את האפשרויות לאגום אותם, כי לכך יש השלכה מיידית גם על איכות הסביבה. התפלת מי ים, אם היא תיעשה באופן מידי, עלולה לדחות את כל הנושא של "הטיפול בירוק" והסדרת כל מה שניתן וצריך להסדיר בתחום הניקוז והאיגום. התוצאה של מצב כזה עלולה להיות: אולי יהיו לנו מים מותפלים אבל ברור שגם תהיה לנו סביבה מאוד מזהמת.

* הכותב הוא יו"ר דירקטוריון קק"ל

ראש הממשלה הפוכה. במקום להוריד סמכויות למשרדים, מנסים לרכז כוח מתחת לקורת גג אחת.

הרעיון שהעלה משרד ראש הממשלה שגוי מעוד נקודת ראות. נקודת המוצא הבסיסית של הוגי הרעיון הייתה שדרוש צעד מן הסוג הזה כיוון שהתכנון במדינת ישראל "דפוק". חייתי בתחום הזה שנים רבות כפקיד בכיר וגם כשר הפנים. ומתוך הניסיון אני יכול לקבוע באורח הברור ביותר: התכנון במדינת ישראל מצוין. אינני אומר שאין מה לשפר בו, אבל כל מי שבקיא בתחום יודע שהליך תכנון לא ניתן לקצר. צריך ואפשר לייעל את הליך התכנון, לא לקצר. הדוגמה הטובה ביותר להבהיר מדוע מצויה בתחום הבישול: יש תבשיל שצריך לבשל אותו בחום גבוה מאוד ולכמה דקות, אבל לעומת זה יש תבשיל שצריך להניח אותו לחימום איטי ומתמשך על פלטה חשמלית, כי זה האופי של התבשיל. כך אופיו של הליך התכנון. יש נושאים שצריך להאיץ אותם, אבל יש נושאים שצריך לבשל אותם, לפעמים גם במשך שנים. ובמיוחד כך הדבר

התכנית להקים רשות תכנון לאומית תחת הגג של משרד ראש הממשלה – רעיון לא טוב ולא נכון

במדינת ישראל. וישאל השואל: מדוע? התשובה לכך פשוטה. מבחינה קרקעית, אנחנו, במדינת ישראל, לא יכולים להשוות את עצמנו למדינות אחרות. אנחנו לא יכולים להשוות את עצמנו לאוסטרליה, למשל. להם אין כל מגבלה קרקעית. שם אפשר להתרחב, לבנות בצפיפות, "לבזבז" קרקע. אצלנו המצב שונה. לנו יש בעיה של חסר קרקעי. ולכן הליך שיקול הדעת חייב להיות ממושך יותר. יחד עם זאת נכון שצריך לייצל את ההליכים התכנוניים.

**"הוג' רעיון רשות
התכנון הלאומית
חשבו שדרוש צעד
מן הסוג הזה כיוון
שהתכנון במדינת
ישראל "דפוק".
מתוך הניסיון אפשר**

**לקבוע באורח
הברור ביותר:
התכנון במדינת
ישראל מצוין"**

מינהל התכנון פועל כיום במסגרת משרד הפנים שאחראי גם על ועדות התכנון המקומיות וגם על הרשויות המקומיות. שני גופים אלה נפרדים מהותית זה מזה, אבל שלובים אחד בשני. וכאשר נולדה בעיה תכנונית בפרוייקט מסוים, בעיר מסוימת, הייתה דרך פשוטה למצוא פתרון. מנכ"ל משרד הפנים קרא לצדדים החלוקים אליו או ששר הפנים קרא להם ויחד יושבו הבעיות ונפתרו הבעיות. ומה יוכלו אותם חלוקים בדעתם לעשות אם ינותק מינהל התכנון מהתחום המוניציפאלי ויוכפף למשרד ראש-הממשלה? הנה דוגמה:

ראש עיריית קריית שמונה יבוא לרשות התכנון, לוועדה המחוזית, ויעלה התנגדות בעניין כזה או אחר. ראש הממשלה יצטרך לקרוא לו וישאל: למה אתה מתנגד. ראש העיר יסביר שהוא זקוק לארבעים מיליון שקל לביוב מרכזי. מי בדיוק ייתן לו את הסכום הזה? משרד ראש הממשלה? משרד ראש הממשלה לא יכול להקצות תקציבים כאלה. אז יפנה משרד ראש הממשלה אל ראש מינהל הביוב ויבקש ממנו להקצות

את הסכום כהלואאה. ונגיח שראש המינהל ייעתר לבקשת ראש הממשלה. מי יאשר את ההלוואה? אגף התקציבים. אבל אגף זה אינו כפוף למשרד ראש הממשלה. הפתרון פשוט: יצרפו גם אותו למשרד ראש הממשלה. אבל, כדי לפתור בעיות של רשות מקומית דרושה גם חתימה של שר הפנים. אבל הוא שייך למשרד הפנים. אז מה יעשו? גם את משרד הפנים יעבירו למשרד ראש הממשלה? מה, אם כך, יועילו חכמים בתקנתם? לא דבר ולא חצי דבר.

כדי לפשט את הדברים אביא דוגמא מדוע אסור להעביר את רשויות התכנון למשרד ראש הממשלה. במשך שנים רבות התקיים הליך תכנוני לבדיקת הנושא של איתור מקום חליפי לפי גלילות בתל-אביב. עבודה גדולה ורבה נעשתה במסגרת משרד הפנים כדי למצוא את האתר המתאים בשפד"ן, ליד ראשון לציון, תוך בחינת כל האספקטים המקצועיים והתכנוניים. הנושא עבר את כל מוסדות התכנון, עבר את ועדת השרים לענייני פנים ושירותים, ואפילו אושר. אבל לפני הבחירות חשב שר האוצר שמפלגתו יכולה לקבל עוד חמישה קולות אם גם הוא יטפל בנושא ועל כן הכניס ערר לשיבת הממשלה וכל העסק נתקע. מאז הבחירות עברו חדשים לא מעטים. מה קרה מאז? שום דבר. רק מחפשים מקומות אחרים. האם בוחנים את המיקומים האפשריים מהיבטים מקצועיים? חס ושלום. רק מהיבטים פוליטיים. שום אספק דבר אחר. רק מהיבטים פוליטיים. כי בפועל לא קיים כל נימוק טוב שבגללו צריך להוציא את האתר הזה

מראשון לציון. אין כל נימוק, פרט לעובדה קטנה אחת: מי שעומד בראשות עיריית ראשון לציון מקורב פוליטית לראש הממשלה.

יתכן, באמת, כי במדינת ישראל של היום זו הדרך הנכונה לפתור בעיות. כלומר: שוב לא מתחשבים בשיקולים המקצועיים ומכניסים שיקולים שכל עניינם לשרת דברים אחרים. נכון, וכדי להסיר כל ספק – אין הבדל מי בשלטון. היום זה ראש ממשלה כזה, מחר זה ראש ממשלה אחר. השיטה לא משתנה.

דוגמא אחרת אפשר למצוא בכביש חוצה ישראל. אחרי שהתכנית עברה את כל מסלול האישורים וכבר התחילו לעבוד על חלקים מהכביש, עכשיו רוצים להפסיק את הפרוייקט? כן. בהחלט חושבים להפסיק. יש אפילו מי שמתכוון להגיש הצעת חוק לביטול הפרוייקט. זה מצב בלתי אפשרי. דרושה החלטה סופית שאחריה הכל נגמר. אצלנו, מסתבר, יש החלטה אבל אין סופיות. אצלנו אף פעם זה לא נגמר. וצורה כזו של "החלטה לא החלטה" גורמת הפסדי מיליונים. הרבה מיליונים.

דרושה החלטה סופית. בישראל יש החלטה אבל אין סופיות

כדי לקיים הליך תקין של קבלת החלטות דרושה התייעצות. למי שלא יודע כדאי להסביר: התייעצות פירושה להחליף דעות, לשמוע עמדות שונות, לשתף את כל הגורמים הרלוונטיים הקשורים במהלך, לשתף את המומחים של משרד התשתיות, את מומחי משרד הפנים, להזמין גורמים מקצועיים כמו קרן קיימת, למשל, להקים ועדה שתשב שנתיים שלוש על המדוכה, תעלה כל מיני רעיונות ותאפשר זמן תגובה. ואחרי שנתיים שלוש יסוכמו כל ההיבטים בחוברת. ועל סמך כל הדברים האלה תתקבל החלטה. זה הליך תקין. אבל זה לא ההליך שנקט משרד ראש הממשלה. איש לא הכין חוברת מקצועית, איש לא הסביר מה השיקולים והנימוקים. זה לא הליך תקין. זו בוודאי לא התייעצות. זה נראה יותר כמו שליפה: דעתו של ראש הממשלה הייתה כנראה מגובשת מראש וכנראה שאסור היה להביך אותו עם דעות סותרות.

בשיחה שהייתה לי בפעם הראשונה עם ראש הממשלה דיברנו על הנושא ואני אמרתי לו: אתה עומד לעשות טעות. אם אתה רוצה לקבוע מועד להעברת הרשויות, תקבע מועד לעוד שנתיים שלוש. תגיד שבתאריך כזה וכזה אתה מעביר את רשות התכנון הלאומית, מעביר את המינהל. קבע תאריך, אבל אל תגיד שהיום אתה מעביר. אחרת אתה הורס את כל המערכת, זה יגרום נזק למדינה.

אמרתי. והוא שמע את הדברים. בפועל נגרם נזק. לא נראה לי שמישהו כימת את הנזק הזה מול התועלת שיש ברעיון להקמת רשות תכנון לאומית. לא ידוע לי שמישהו כימת את הנזק שקרה במוסדות התכנון. אולי כן כימתו. אני לא ראתי כימות כזה.

מה בעצם צריך לעשות? הסברתי את הדברים לראש הממשלה. הבהרתי שלדעתי עליו לקבוע מדיניות שתהלוך את מה שהוא רוצה בנושא התכנון. אחרי כן היה ראוי להקים מחדש את ועדת

התכנית להקים רשות תכנון לאומית תחת הגג של משרד ראש הממשלה – רעיון לא טוב ולא נכון

השרים להאצת הבנייה שפעלה בזמנו של ראש הממשלה המנוח יצחק רבין ואת ועדת המנכ"לים ליד אותה ועדת שרים. אני יודע שהייתה ביקורת על ועדת השרים הזאת, יכול להיות שהיא עשתה כמה דברים לא כל כך טובים, אבל היא גם עשתה הרבה מאוד דברים טובים. בראש ועדה זו יכול לעמוד ראש הממשלה עצמו ובמקביל יכול מנכ"ל משרד ראש הממשלה להיות יו"ר ועדת המנכ"לים להאצת הבניה. שתי הוועדות האלה יכולות להיות הזרוע הדואגת להוצאתה אל הפועל של מדיניות הממשלה.

אני חושב שזה הפתרון הנכון. אני לא רואה פתרון נכון אחר.

"משרד ראש הממשלה חייב להיות גוף שקובע מדיניות. משרד ראש הממשלה לא בנוי להיות גוף ביצועי"

נושא אחר שראוי לדיון ציבורי הוא המים. נכון יותר – החסר במים. השנה ירד קצת גשם. אבל כל מי שחושב שאפשר לנוח על זרי הדפנה – טועה. אנחנו מצויים במצוקת מים קשה מאוד. מצוקה שהמינימליסטים אומרים שלא הייתה כמותה כבר חמישים שנה, והמקסימליסטים אומרים – מאה שנים. כך או כך – המצוקה קשה מאוד כיון שהיא מתמשכת. הגירעון המצטבר במשק המים גדול מאוד, יותר מ-400 מיליון מטרים מעוקבים. אך זו אינה כל הצרה. בצד החסר הביקושים למים הולכים וגדלים יחד עם הגידול ברמת החיים והתרבות האוכלוסייה. מים חסרים גם לחקלאות. בשנה שעברה קיצצנו לחקלאות ארבעים אחוז

ממיכסות המים. גם השנה קיצצנו בערכים דומים וכבר יש המדברים על הגדלת הקיצוץ אולי אפילו עד לרמות של ששים אחוז. וגם זה לא הכל. בנוסף למחויבויות של המדינה לספק מים לשתייה, לתעשייה ולחקלאות, קיימות גם התחייבויות מדיניות. ישראל התחייבת לספק מים לפלשתינים. כיום אנחנו מספקים להם 75 מיליון מטרים מעוקבים ואנחנו מחויבים לעוד ארבעים מיליון. התחייבנו גם, בהסכם השלום, לספק לירדנים 55 מיליון מטרים מעוקבים. לא עמדנו בזה השנה, בהסכמה, ואחרי ויכוחים לא קלים. סיפקנו להם בפועל רק ארבעים מיליון. אבל בעיקרון גם זאת התחייבות שאנחנו צריכים לעמוד בה. והשאלה שאנו עוסקים בה יום יום, בקושי הולך וגובר בגלל הבצורת, היא מהיכן מספקים את המים "המחוייבים" האלה. ואז אנו מורידים את המפלט בכינרת ומורידים את המפלסים באקוויפר החוף ובאקוויפר הדר. כל הורדה כזאת סכנה בצידה, כי ברגע שמורידים את הקווים האדומים, ברגע ששואבים יותר ממה שצריך לשאוב – פוגעים באיכות המים.

ובינתיים מחפשים תחליפים, כמו השקיה בקולחין. למי שאינו יודע: מי קולחין הם ביוב שמטהרים אותו לרמה מסוימת והמים האלה משמשים בחקלאות לצורך השקיה. התוצאה: במשך הזמן, בגלל המליחות, נגרם נזק בלתי הפיך לקרקע.

במשרד התשתיות הלאומית אנו לא חוסכים כל מאמץ בתחום ניצול מקורות המים. למשל: יש לנו צוות שמטפל במה שקרוי טיוב בארות מים או השמשת בארות מים. ישנן רשויות מקומיות שבתחום שיפוטן נמצאות בארות מים שזוהמו והן לא שמישות לשתייה. כדי להשיג עוד מים

צריך להשמיש את הבארות האלה. נכון שיחסית לא מדובר בהרבה מים, אבל באר מצטרפת לבאר וגם השמשת הבארות האלה יכולה לתת למשק המים עוד כמה עשרות מיליונים מטרים מעוקבים. וגם את זה חשוב וצריך לעשות.

אותו צוות מקצועי מטפל גם בכל מה שקשור להתפלת מים מליחים. יש לנו היום בתהום מים מליחים בהיקפים גדולים ואפשר להתפיל אותם. אגב, היום יותר משבעים אחוז ממי השתייה באילת הם מים מותפלים ובעצם: מים מליחים בעירוב מי ים. את המים המליחים האלה, יותר זול להתפיל מאשר מי ים. בכוננתנו אכן להגדיל את הכמות אותה אנחנו מתפילים ולהשתמש במים המותפלים האלה לשתייה.

אך אחרי כל הדברים האלה שאלת השאלות היא עקרונית: האם מדינת ישראל הולכת להתפלה או לא. למיטב הבנתי השאלה כיום לא צריכה להיות: כן או לא. הכל מסכימים שכן. השאלה היא – מתי. והדילמה שבה המדינה מתלבטת היא: האם להיכנס כבר היום לתהליך של התפלה, או להיכנס לתהליך הזה רק בעוד חמש שנים, או אולי בעוד עשר שנים, כאשר מחיר מ"ק מותפל יהיה זול יותר בעקבות ההתפתחות המואצת מאד של הטכנולוגיה להתפלת מי ים. למיטב הבנתי אין לנו זמן לשקול את השיקולים האלה. עמדת מומחי משרד התשתיות ועמדתי היא שחייבים להיכנס מיד להתפלה. אגב, זו גם עמדתו של ראש-הממשלה. מן הטעמים האלה אני מעריך ומקווה שנגיע להכרעה הזאת בקרוב מאוד. וגם אם נחליט במהירות המירבית, נוכל לראות את המים המותפלים הראשונים רק בעוד כשלוש שנים.

המים המותפלים – רק בעוד שלוש שנים

וישנה שאלה נוספת: מי צריך להשתתף בהתפלה הזאת? האם חברות ישראליות, כמו חברת חשמל, למשל, שבתחנות הכוח שלה היא מייצרת מים בטמפרטורות גבוהות והאנרגיה האצורה בהם הולכת לאיבוד ומבזבזת בדרך אל הים. אפשר להשתמש בחום הטמון במים האלה להתפלת מים וכך להזויל את עלויות הייצור. או אולי הדרך הטובה יותר היא להכניס לתחום התפלת מי ים בישראל דווקא חברות זרות.

אלה ההתלבטויות. דבר אחד ברור: אין ספק שאי כניסה למהלך של התפלת מי ים תחייב את משרד התשתיות הלאומיות לשקול נכון יותר, בזהירות גדולה יותר, אם לרדת עוד מהקו האדום של הכינרת, ירידה הטומנת בחובה סיכון לא קטן.

כדי להתמודד עם בעיית החסר במים אנחנו פועלים לא רק בהגדלת המקורות אלא גם בהתייעלות הצריכה. לשם כך אנו מטפלים בנושא התקינה והחקיקה והכנסת שיפורים טכנולוגיים לתוך הבתים כמו: חסכונים בכריזים, במקלחות, במכלים דו-כמותיים בשירותים. אגב, למי שאינו יודע כדאי לזכור ולא לשכוח: צריכת המים בשירותים הביתיים, בהדחת האסלה, מגיעה לארבעים אחוז מהצריכה הביתית הממוצעת של כל אחד מאיתנו. זה הרבה מאד. אם לא נשטוף את האסלה תמיד בכל כמות המים המצויה במיכל,

התכנית להקים רשות תכנון לאומית תחת הגג של משרד ראש הממשלה – רעיון לא טוב ולא נכון

נביא לחיסכון גדול מאד במי שתייה. ובמקביל אנחנו מחפשים "פטנטים" לחיסכון ואחד מהם מצא חן בעיני במיוחד: השבת מים באמבטיה. בעת הרחצה באמבטיה כל אחד מאיתנו פותח תחילה את הברז של המים החמים. עד שאלה מגיעים הולכות לאיבוד כמרות משמעותיות של מי שתייה. המכשיר המוצע שמצא חן בעיני אוסף את המים המבזבזים האלה ומזרים אותם בחזרה אל המערכת. גם זה יכול לביא חיסכון משמעותי אם המכשיר יותקן בהרבה בתים.

**"אנחנו מצויים
במצוקת מים קשה
מאוד.
המינימליסטים
אומרים שלא הייתה
כמותה חמישים
שנה.
והמקסימליסטים
אומרים – מאה
שנים. כך או כך
המצוקה קשה מאוד
כיון שהיא
מתמשכת"**

אי אפשר להתייחס לנושא המים מבלי לדבר גם על "אחרית הימים", על התזון. והיה ומדינת ישראל תגיע להסכם שלום עם סוריה ובאמת יהיה רצון אמיתי של כל הצדדים במזה"ת להיכנס לפתרון אזורי בנושא המים, אנחנו יכולים ליצור פתרון אזורי מעולה. אם ניקח לדוגמא את בזבוז המים הקיים בתורכיה, בסוריה, בירדן, ברשות הפלשתינית, בישראל ובלבנון מניעת הבזבוז הזה יכולה לחולל פלאים. למשל: מנהר הליטני נשפכים לים, ללא ניצול, יותר מ-300 מיליון מטרים מעוקבים מים. את המים האלה אפשר לנצל בשתי צורות. האחת – לייצור חשמל הידרואלקטרי. השניה – לשתייה. אבל לכך דרוש באמת שיתוף פעולה אזורי. בינינו לבין שכנינו. אני מאד מקווה שהם יבואו לשולחן השלום ונוכל כולנו ליהנות מפירות שיתוף פעולה כזה.

בתום הדברים אני רוצה להתייחס, בקיצור גמור, לפסיקת בג"צ המאפשרת מגורים של משפחה ערבית בתוך ישוב קהילתי יהודי. כולנו ידענו מזה זמן רב שהכתובת רשומה על הקיר. זו רק הייתה שאלה של זמן מתי הדבר יקרה. שהרי ברור שאי אפשר מצד אחד ללבוש בגדים של דמוקרטיה ולעשותה כתר לראשנו, אבל מצד שני ללכת כאילו כלי גלימת הדמוקרטיה. זה לא מתחבר ביחד. או שאתה מדינה דמוקרטית או שאתה לא מדינה דמוקרטית. אם אתה משחק במגרש כדורגל, עליך לצפות לכך שכדור אחד יכול לתת לך חבטה בפנים. אין ספק שהפסיקה עוררה סערה, אבל למען האמת אינני חושב שתהיה זו סערה בהיקף שמפניו חוששים.

כמי שמכיר את המגזר הערבי אינני רואה מגורים משולבים כאלה בהיקפים משמעותיים. מטבע הדברים המגזר הערבי רוצה לשמור על הייחודיות שלו. קחו דוגמא קיצונית. האם יש מישהו המתאר לעצמו שאל העיירה ירוחם, למשל, יתחילו לבוא ערבים כדי לגור בה, ובסופו של דבר גם ירצו להקים בה מסגד לתפילתם? אני מסופק. אני לא רוצה

מציאות כזאת בחיינו, כי אני חושב שגם הערבים לא ירצו וגם אנחנו לא נרצה. נכון שישנן ערים מעורבות, אבל בתוך הערים המעורבות האלה השכונות מופרדות. כמו בעכו, למשל. שם, כאשר

תושבים ערבים מתחילים להיכנס לאזור מגורים יהודי וקונים דירה אחת בתוך בניין – כל הדיירים היהודים עוזבים את הבניין והולכים לנהריה. זה בדיוק מה שקורה. בערים המעורבות המצב כבר קיים. זה לא יקרה בערים לא מעורבות. יכול להיות שתהיה משפחה ערבית אחת בקציר, אולי משפחה אחת בחריש ואולי עשרה אחרים במקום אחר, אבל היקפים משמעותיים של התופעה אינני רואה. אני לא רואה מסגד שמוקם בירוחם, בדימונה או בקריית שמונה.

כך או כך, אנחנו מדינת חוק ואנחנו גם מדינה דמוקרטית. ובעבור קיומם של שני הדברים האלה יש לשלם מחיר.